

HOVRÄTTEN ÖVER
SKÅNE OCH BLEKINGE
Avdelning 1
Rotel 13

DOM
2022-03-31
Malmö

Mål nr
T 2059-21

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Lunds tingsrätts dom 2021-05-19 i mål T 4019-19, se bilaga A

PARTER

Klagande och motpart

Malmö mot Diskriminering, 802455-5867
Nobelvägen 36 C
214 33 Malmö

Ombud: Juristerna Karin Henrikz och Johanna Ingemarsson
Malmö mot Diskriminering
Nobelvägen 36 C
214 33 Malmö

Klagande och motpart

Staten genom Lunds universitet, 202100-3211
Box 117
221 00 Lund

Ombud: Advokaterna Johan Sigeman och Caroline Andersson
Advokatbyrån Sigeman & Co
Anna Lindhs plats 4
211 19 Malmö

SAKEN

Diskriminering

HOVRÄTTENS DOMSLUT

1. Hovrätten fastställer tingsrättens domslut utan några ändringar.
 2. Vardera parten ska bära sin rättegångskostnad.
-

Dok.Id 423177

Postadress
Box 846
201 80 Malmö

Besöksadress
Hovrättstorget 1

Telefon
040-35 57 00

E-post: hovratten.skaneblekinge@dom.se
www.hovrattensskaneblekinge.domstol.se -
Se där om hovrättens
personuppgiftsbehandling

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:00

YRKANDEN I HOVRÄTTEN

Malmö mot Diskriminering (MmD) har yrkat att hovrätten bifaller käromålet och förpliktar staten genom Lunds universitet (Lunds universitet) att ersätta föreningens rättegångskostnad vid tingsrätten.

Lunds universitet har yrkat att hovrätten förpliktar MmD att ersätta universitetet för dess rättegångskostnad vid tingsrätten.

Parterna har motsatt sig varandras ändringsyrkande.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i hovrätten. MmD har för det fall hovrätten fastställer tingsrättens dom yrkat att vardera parten ska stå sin rättegångskostnad i hovrätten.

PARTERNAS TALAN OCH UTREDNINGEN I HOVRÄTTEN

Parterna har åberopat samma grunder och utvecklat sin talan på samma sätt som vid tingsrätten.

Hovrätten har tagit del av samma utredning som tingsrätten, förhören genom uppspelning.

HOVRÄTTENS DOMSKÄL

Tentamenstillfället den 11 januari 2018

Inledning

Parterna är överens om att Josefine Svahn har en funktionsnedsättning som innebär att Lunds universitet har haft att vidta åtgärder för tillgänglighet för att hon vid salstentamen på kursen Civilrättens sociala dimension den 11 januari 2018 skulle komma i en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning. De åtgärder som Lunds universitet vidtog var att erbjuda henne längre skrivtid och även möjlighet att dela upp tentamen på visst sätt.

Den första frågan som hovrätten har att ta ställning till är om de åtgärder Lunds universitet vidtog innebar att Josefine Svahn kom i en jämförbar situation med andra studenter eller om universitetet utsatte henne för bristande tillgänglighet enligt 1 kap. 4 § 3 p. diskrimineringslagen (2008:567).

Av särskild vikt för bedömningen av denna fråga är de uppgifter Jenny Julén Votinius har lämnat. Hon var kursföreståndare och examinator för kursen Civilrättens sociala dimension och har uppgett följande om sina överväganden, när det gäller beslutet om anpassning av aktuell tentamen.

Josefine Svahn ansökte om att få den skriftliga salstentamen uppdelad på två tillfällen med kort tid mellan tentamenstillfällena. Innan Jenny Julén Votinius tog ställning till ansökan, inhämtade hon uppgifter från Enheten för pedagogiskt stöd. Vid denna tidpunkt fanns ingen rekommendation från Enheten för pedagogiskt stöd om uppdelning av tentamen avseende Josefine Svahn men väl en rekommendation om förlängd skrivtid. Jenny Julén Votinius gjorde emellertid bedömningen att det fanns skäl att dela upp tentamen på två tillfällen. Frågan uppstod då hur en sådan uppdelning skulle gå till. Om det andra tentamenstillfallet skulle äga rum kort efter det första, skulle tentamen behöva specialskrivas för Josefine Svahn. Det skulle leda till att såväl anonymiteten vid rättningen som likvärdigheten mellan studenterna gick förlorad. Jenny Julén Votinius ansåg att skillnaden mellan Josefine Svahn och övriga studenter då skulle bli så stor att hon inte skulle försättas i en jämförbar situation. Jenny Julén Votinius valde i stället att förlägga det andra tentamenstillfallet på dagen för kursens omtentamen den 19 februari 2018. Med denna lösning skulle Josefine Svahn behandlas lika med andra studenter och hamna i en jämförbar situation. Eftersom tentamen inte avsåg rena kunskapsfrågor utan bestod av tillämpningsuppgifter där studenterna fick ha all kurslitteratur, rättspraxis och egna anteckningar med sig, var tiden mellan tentamenstillfällena inget problem. Vid tentamen fick Josefine Svahn tre kuvert med en fråga i varje. På respektive kuvert angavs vilket rättsområde frågan avsåg. Jenny Julén Votinius anpassningsbeslut avseende Josefine Svahn innebar att hon fick dela upp tentamen på så sätt att hon fick spara ett kuvert till dagen för omtentamen eller skriva hela tentamen den 11 januari 2018 med rätt till tre

timmars förlängd tid. Den valmöjligheten hade hon fram till dess att hon öppnat samtliga kuvert.

MmD har gjort gällande att Josefine Svahn har missgynnats genom Jenny Julén Votinius beslut om anpassning, eftersom det inte försatte Josefine Svahn i en jämförbar situation med andra studenter. MmD har hävdad att det inte var rimligt att låta Josefine Svahn skriva tentamen i nio timmar, eftersom detta hade negativa effekter på hennes hälsa. MmD har vidare hävdad att om Josefine Svahn i stället hade valt att dela upp tentamen på så sätt att en fråga skulle skrivas flera veckor senare, skulle detta ha medfört andra negativa effekter för henne, t.ex. skulle hon ha behövt ”läsa dubbelt”.

Hovrättens bedömning

I 6 kap. 3 § diskrimineringslagen finns en bestämmelse om bevisbördan i diskrimineringsmål. Bestämmelsen innebär att den som anser sig ha blivit diskriminerad ska visa omständigheter som ger anledning att anta att han eller hon har blivit diskriminerad. Därefter går bevisbördan över till den som påstås ha diskriminerat, som då har att visa att diskriminering inte har förekommit.

Det ankommer alltså på MmD att först visa omständigheter som ger anledning att anta att Josefine Svahn har blivit diskriminerad i samband med tentamen den 11 januari 2018.

MmD har till stöd för påståendet om tentamenstidens negativa inverkan på Josefine Svahns hälsa åberopat uttalanden av läkarna Gunnar Braathen och Irina Dragancea. Hovrätten ansluter sig till tingsrättens bedömning av de uppgifter läkarna lämnat. Liksom tingsrätten finner hovrätten alltså inte att det av deras uttalanden går att dra någon säker slutsats om vilka åtgärder som skulle behövas i tentamenssituationen för att försätta Josefine Svahn i en jämförbar situation med andra studenter.

Hovrätten konstaterar dock att den förlängda skrivtiden vid tentamen den 11 januari 2018, nio timmar i stället för ordinarie sex timmar, de facto gav Josefine Svahn betydligt mer tid än de andra studenterna. Josefine Svahn valde också att genomföra hela tentamen den 11 januari 2018 i stället för att spara en fråga till omtentamen och fick sitt dittills

högsta betyg på juristutbildningen. Josefine Svahn och hennes föräldrar har visserligen berättat att Josefine Svahn var väldigt trött efter tentamen. Som tingsrätten konstaterat har emellertid de utomstående personer som träffade Josefine Svahn under tentamen – Sandra Ahrén och Eivor Acosta – omvitnat att de inte sett några särskilda tecken på att hon var uttröttad eller annars mådde dåligt.

Mot denna bakgrund anser hovrätten att MmD inte har visat omständigheter som ger anledning att anta att skrivtiden på nio timmar har haft en sådan negativ inverkan på Josefine Svahns hälsa kopplad till hennes funktionsnedsättning att hon därmed blivit missgynnad.

Inte heller har MmD visat omständigheter som ger anledning att anta att alternativet att spara en fråga till dagen för omtentamen skulle ha medfört några sådana negativa effekter för Josefine Svahn som utgör ett missgynnande. MmD har i målet inte lagt fram tillräcklig utredning till stöd för föreningens påståenden om att Josefine Svahn skulle ha fått problem med sina studiemedel, att hon skulle ha behövt ”läsa dubbelt”, att hon inte skulle ha kunnat avsluta den aktuella kursen i rätt tid, att hon inte skulle ha getts möjlighet till egen omtentamen, att hon inte skulle kunnat närvara vid en viss föreläsning eller att hon skulle ha exkluderats från den studiesociala gemenskapen.

Hovrätten anser i stället att utredningen i målet starkt talar för att Josefine Svahn redan genom den förlängda skrivtiden den 11 januari 2018 försatts i en jämförbar situation med personer utan hennes funktionsnedsättning. Till detta kommer att hon hade möjlighet att skjuta upp en fråga till dagen för omtentamen. Sammanfattningsvis har Josefine Svahn alltså inte utsatts för bristande tillgänglighet. MmD:s talan om diskrimineringsersättning avseende tentamenstillfället den 11 januari 2018 ska följaktligen avslås och tingsrättens dom fastställas i denna del.

Josefine Svahn har nekats ett generellt beslut

Nästa fråga som hovrätten har att behandla gäller den omständigheten att Lunds universitet har nekat Josefine Svahn ett generellt beslut om att få längre salstentamina uppdelade på två tillfällen. MmD har i första hand hävdats att detta innebär att Lunds universitet

har utsatt Josefine Svahn för bristande tillgänglighet enligt 1 kap. 4 § 3 p. diskrimineringslagen. I andra hand har föreningen hävdats att hon utsatts för indirekt diskriminering enligt 1 kap. 4 § 2 p. samma lag.

Bristande tillgänglighet

MmD har gjort gällande att den omständigheten att Josefine Svahn nekades ett generellt beslut om uppdelning av längre salstentamina har inneburit att hon missgynnats. Josefine Svahn har enligt MmD till följd härav inte haft samma förutsägbarhet kring sina tentamenstillfällen som andra studenter, hennes psykosociala studiemiljö har påverkats negativt och hon har inför varje tentamen behövt redogöra för sitt behov av anpassning.

Hovrätten konstaterar först att det i målet är ostridigt att Josefine Svahn i enskilda beslut på respektive kurs tillåtits att dela upp samtliga längre salstentamina, sedan hon nekats ett generellt beslut. Enligt hovrättens uppfattning har MmD inte lagt fram tillräcklig utredning till stöd för påståendet att Josefine Svahn genom att nekas ett generellt beslut i frågan orsakats problem av sådan omfattning att det föreligger ett missgynnande i diskrimineringslagens mening. Mot denna bakgrund anser hovrätten inte att MmD har visat omständigheter som ger anledning att anta att beslutet att neka Josefine Svahn ett generellt beslut om att få längre salstentamina uppdelade har inneburit att hon diskriminerats.

I stället anser hovrätten att Lunds universitet har visat att universitetet haft fog för sitt beslut. Beslutet om att neka Josefine Svahn ett generellt beslut om rätt att få längre salstentamina uppdelade har fattats i enlighet med principen att examinatorn ensam beslutar om examensalternativ för en student med funktionsnedsättning. Denna princip står i överensstämmelse med nationella riktlinjer på området. Den bärande tanken bakom principen är att examinatorn utifrån kursmål och examinationsform ska kunna säkerställa att en enskild student som behöver anpassning vid varje tillfälle kan komma i en jämförbar situation med andra studenter. Lunds universitet har gjort gällande att ett generellt beslut i komplicerade individärenden som berör ett framtida och ännu kanske okänt kursutbuds examinationssätt skulle stå i strid med denna princip. Vad universitetet

anfört får anses rimligt och godtagbart. Ett generellt beslut enligt Josefine Svahns begäran kan mot denna bakgrund inte anses utgöra en skälig anpassningsåtgärd i diskrimineringslagens mening och hon har alltså inte missgynnats.

Josefine Svahn har sammanfattningsvis inte utsatts för bristande tillgänglighet när hon nekades ett generellt beslut om förlängda salstentamina. Tingsrättens dom ska fastställas även i denna del.

Indirekt diskriminering

MmD har gjort gällande att Lunds universitets förfarande att låta examinatorn vid varje examenstillfälle besluta om hur en viss form av examination ska genomföras utgör indirekt diskriminering. Föreningen har hävdade att förfaringsättet framstår som neutralt men att det kan komma att särskilt missgynna personer med en viss funktionsnedsättning. Enligt MmD tillhör Josefine Svahn en grupp av studenter som har ett behov av anpassning som inte ändras över tid. Studenterna i gruppen missgynnas på grund av att förfarandet som universitetet tillämpar leder till sämre förutsägbarhet för dem och att de inför varje tentamen måste redogöra för sitt behov av anpassning.

MmD har bevisbördan för att Josefine Svahn tillhör en grupp av studenter som drabbas av indirekt diskriminering genom att nekade ett generellt beslut om anpassning. Som ovan angetts är det hovrättens uppfattning att det inte finns tillräcklig utredning till stöd för påståendet att Josefine Svahn, och därmed även den grupp studenter som hon i detta avseende likställs med, genom att nekade ett generellt beslut har orsakats problem av sådan omfattning att ett missgynnande i diskrimineringslagens mening föreligger. Mot bakgrund av att Josefine Svahn vid flera tillfällen har genomfört längre salstentamina anser hovrätten vidare att MmD inte visat omständigheter som ger anledning att anta att hon tillhör en grupp som missgynnats genom att nekade ett generellt beslut om anpassning.

Däremot anser hovrätten att Lunds universitet, genom vad som anförts ovan angående bristande tillgänglighet, har visat att det förfaringsätt som universitetet tillämpar angå-

ende examinatorns rätt att besluta om anpassningsåtgärder vid examination har ett berättigat syfte och att det är lämpligt och nödvändigt för att Lunds universitet ska uppfylla de krav som regelverket uppställer för examination.

Sammanfattningsvis har Lunds universitet inte utsatt Josefine Svahn för indirekt diskriminering. Även i denna del ska således tingsrättens dom fastställas.

Rättegångskostnader

MmD har förlorat målet såväl vid tingsrätten som i hovrätten. Frågan är då om MmD enligt huvudregeln i 18 kap. 1 § rättegångsbalken ska åläggas att ersätta motparten för rättegångskostnader eller om vardera parten ska stå sin rättegångskostnad med stöd av 6 kap. 7 § diskrimineringslagen.

I förarbetena till 6 kap. 7 § diskrimineringslagen anges att en strikt tillämpning av rättegångsbalkens huvudregel om att förlorande part ska bära såväl sina egna som motpartens rättegångskostnader kan medföra att den som anser sig ha blivit diskriminerad avstår från att driva en process på grund av den ekonomiska risken (se prop. 2007/08:95 s. 461). Det kan enligt propositionen leda till att tvister där en talan vore befogad aldrig blir föremål för domstolsprövning. Därtill kommer enligt propositionen att även i sådana fall när den som anser sig ha blivit diskriminerad förlorar målet kan han eller hon ha haft skälig anledning att få tvisten prövad. Målets utgång kan exempelvis ha berott på att rättsläget eller bevisläget varit svårbedömt.

Praxis avseende diskrimineringsfrågor på högskoleområdet är begränsad. Såväl rättsläget som bevisläget i nu aktuellt mål får därför sägas ha varit svårbedömt inför processen. Mot den bakgrunden anser hovrätten att MmD haft skälig anledning att få tvisten prövad såväl vid tingsrätten som i hovrätten. Parterna ska därför bära sina egna kostnader i båda instanserna.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast den 28 april 2022.

I avgörandet har deltagit hovrättspresidenten Ylva Norling Jönsson, hovrättsråden Katarina Adolfson (referent) och Catharina Månsson samt tf. hovrättsassessorn Kristina Feldt.

LUNDS TINGSRÄTT

DOM
2021-05-19
Meddelad i
Lund

Mål nr
T 4019-19

PARTER

Kärande

Malmö mot Diskriminering, 802455-5867
Nobelvägen 36 C
214 33 Malmö

Ombud: Juristerna Johanna Ingemarsson,
Karin Henrikz och Hillevi Brandt
Malmö mot Diskriminering
Nobelvägen 36 C
214 33 Malmö

Svarande

Staten genom Lunds universitet, 202100-3211
Box 117
221 00 Lund

Ombud: Advokaterna Johan Sigeman och Caroline Andersson
Advokatbyrån Sigeman & Co AB
Anna Lindhs plats 4
211 19 Malmö

DOMSLUT

1. Malmö mot Diskriminerings talan avslås.
2. Vardera parten ska bära sin rättegångskostnad.

Dok.Id 801766

Postadress
Box 75
221 00 Lund

Besöksadress
Tingsrättsplatsen 2

Telefon
046-16 03 03
E-post: t2.lunds.tingsratt@dom.se
www.lundstingsratt.domstol.se - där
information om vår
personuppgiftsbehandling finns.

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:00

1. BAKGRUND OCH OSTRIDIGA OMSTÄNDIGHETER

Josefine Svahn har en funktionsnedsättning i form av att hon, sedan födseln, har haft en dyskinetisk CP-skada som medför begränsningar av hennes funktionsförmåga. Det är ostridigt mellan parterna att Josefine Svahn har en funktionsnedsättning, men dess omfattning, innebörd och betydelse har parterna olika uppfattning om. Med anledning av Josefine Svahns funktionsnedsättning har Lunds universitets enhet för pedagogiskt stöd lämnat beslut och rekommendationer om anpassning i studiesituationen för henne under hennes studietid. Rekommendationerna har avsett anpassning vid skriftliga examinationer och har inneburit bland annat förlängd skrivtid. Under studietiden har examinatorn inför varje examinationsmoment beslutat om vilka anpassningar som ska göras för Josefine Svahn.

Under Josefine Svahns studietid har hon vid några skriftliga tentamenstillfällen blivit erbjuden förlängd skrivtid och vid andra har hon erbjudits förlängd skrivtid och uppdelade skrivtillfällen. Den förlängda skrivtiden har inneburit att Josefine Svahn har skrivit tentamen vid ordinarie tentamenstillfälle med utökad skrivtid. Vid några uppdelade tillfällen har Josefine Svahn fått en, två eller fem dagars återhämtning mellan skrivtillfällena. Att Lunds universitet på så sätt har anpassat tidigare examinationstillfällen för Josefine Svahn är ostridigt mellan parterna, med förtydligandet att Josefine Svahn inte erbjöds förlängd skrivtid med två och en halv timmas paus mellan delarna vid tentamen i offentlig rätt utan att det rörde sig om två dagar.

Inför ett skriftligt examinationstillfälle i kursen civilrättens sociala dimension beslutade examinatorn att Josefine Svahn skulle erbjudas förlängd skrivtid uppdelad på två tillfällen. Det ena tillfället skulle förläggas vid ordinarie tentamenstillfälle den 11 januari 2018 och det andra tillfället skulle förläggas vid omtentamenstillfället den 19 februari 2018. Om Josefine inte ville dela upp skrivtillfällena på ovannämnda sätt, fick hon möjlighet till förlängd skrivtid vid ordinarie tentamenstillfälle. Det är ostridigt mellan parterna att Josefine Svahn genomförde hela tentamen, med förlängd skrivtid, den 11 januari 2018 och att hon erhöll det högsta betyget på juristprogrammet hon dittills hade

fått på någon tentamen samt att hon vid diverse examinationstillfällen efter den 11 januari 2018 har erhållit ännu högre betyg. Det är även ostridigt att Josefine Svahn efter den 11 januari 2018 har åtagit sig uppdrag i studentlivet, exempelvis som redaktör för studenttidningen Dissidenten.

Josefine Svahn har den 4 april 2018 ansökt om att Lunds universitet skulle fatta ett generellt beslut om att hon, med anledning av sin funktionsnedsättning, ska ha rätt att få längre salstentamina uppdelade på två tillfällen med en dag emellan för återhämtning. Lunds universitet avslog ansökan den 20 juni 2018.

2. YRKANDEN OCH INSTÄLLNING

2.1 Käranden

Malmö mot Diskriminering (MmD) har begärt att Staten genom Lunds universitet (Lunds universitet) ska förpliktas att betala diskrimineringsersättning till Josefine Svahn med 150 000 kr, varav 75 000 kr avser den diskriminering som Josefine Svahn utsattes för vid salstentamen den 11 januari 2018. Ytterligare 75 000 kr avser den diskriminering hon utsattes för från och med den 20 juni 2018 genom att Lunds universitet nekade Josefine Svahn ett generellt beslut om uppdelad tentamen. På beloppet 150 000 kr begärs ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för delgivning av stämning tills betalning sker.

MmD har begärt ersättning för rättegångskostnader. För det fall MmD:s talan ogillas, har MmD begärt att 6 kap. 7 § diskrimineringslagen ska tillämpas på så vis att vardera parten står sina rättegångskostnader.

2.2 Svaranden

Lunds universitet har bestritt talan i dess helhet. Inga belopp har vitsordats som skäliga i och för sig. Sättet att beräkna ränta har dock vitsordats.

Lunds universitet har begärt ersättning för rättegångskostnader. Lunds universitet har hävdad att det saknas skäl för att frångå huvudregeln om förlorande parts ansvar för rättegångskostnader.

3. GRUND FÖR TALAN

3.1 Käranden

Lunds universitet har den 11 januari 2018 missgynnat Josefine Svahn genom att underlåta att vidta skäligen åtgärder för tillgänglighet vid tentamen. Josefine Svahn missgynnades i samband med tentamen genom att underlåtenheten innebar att hon inte försattes i en jämförbar situation med studenter utan hennes funktionsnedsättning. Varken en tentamen omfattande nio timmar eller den erbjudna uppdelade tentamen – med andra skrivtillfället vid omtentamen – försatte Josefine Svahn i en jämförbar situation. Sju omständigheter åberopas till stöd för att Lunds universitet, genom att enbart erbjuda Josefine Svahn en uppdelning där hon skulle skriva den andra delen av tentamen vid omtentamenstillfället, har underlåtit att vidta tillräckliga åtgärder för att hon skulle hamna i en jämförbar situation med andra studenter. Dessa omständigheter redovisas närmare under avsnitt 4.2. Lunds universitets underlåtenhet att vidta skäligen åtgärder ska anses utgöra diskriminering i form av bristande tillgänglighet i strid med 1 kap. 4 § 3 p. jämfört med 2 kap. 5 § diskrimineringslagen.

Vidare har Lunds universitet från den 20 juni 2018 missgynnat Josefine Svahn genom att underlåta att vidta skäligen åtgärder för tillgänglighet då Lunds universitet nekat Josefine Svahn att få ett generellt beslut om att hon har rätt att få längre salstentamina uppdelade på två tillfällen. Josefine Svahn har missgynnats eftersom hon utan ett sådant beslut har försatts i en sämre situation än andra studenter. Underlåtenheten innebär alltså att Josefine Svahn inte har försatts i en jämförbar situation med andra studenter. Att neka Josefine Svahn ett generellt beslut ska i första hand anses utgöra diskriminering i form av bristande tillgänglighet i strid med 1 kap. 4 § 3 p. jämfört med 2 kap. 5 § diskrimineringslagen. I andra hand gör MmD gällande att Lunds universitets förfarande, att låta examinatorn vid varje examenstillfälle besluta om hur examinationen ska

genomföras, utgör indirekt diskriminering i strid med 1 kap. 4 § 2 p. diskrimineringslagen.

Lunds universitet ska betala diskrimineringsersättning för den kränkning som diskrimineringen inneburit.

3.2 Svaranden

Lunds universitet har bestritt att Josefine Svahn utsatts för diskriminering i form av bristande tillgänglighet på sätt som MmD gjort gällande. Lunds universitet har bestritt även att det förfaringssätt som universitetet tillämpar, där det är examinatorn som fattar beslut om hur examinationen ska genomföras, utgör indirekt diskriminering.

Lunds universitet har hävdad att det följaktligen inte är skyldigt att betala diskrimineringsersättning.

4. KÄRANDENS UTVECKLING AV TALAN

4.1 Närmare om bristande tillgänglighet vid det skriftliga tentamenstillfället den 11 januari 2018

Josefine Svahn fick med anledning av sin funktionsnedsättning förlängd skrivtid på de två första salstentamina på grundutbildningen. Eftersom Josefine Svahn upplevde att det var alltför ansträngande att skriva salstentamen i sex respektive sju timmar, ansökte hon inför den tredje och fjärde salstentamen om att få dela upp dessa på två tillfällen med möjlighet till någon eller några dagars återhämtning mellan skrivningarna. Ansökningarna om uppdelning beviljades av de enskilda examinatorerna.

Inför den femte salstentamen på grundutbildningen i kursen Civilrättens sociala dimension ansökte Josefine Svahn om att få den uppdelad på samma sätt som tidigare. Examinatorn beviljade inte detta utan erbjöd istället Josefine Svahn att skriva tentamen med förlängd skrivtid, nio timmar, eller att skriva en del vid ett ordinarie tentamenstillfälle och den andra delen vid omtentamenstillfälle. Denna åtgärd var dock inte tillräcklig för att försätta Josefine Svahn i en jämförbar situation med andra

studenter som inte har en sådan funktionsnedsättning som hon har och den var heller inte skälig utifrån krav på tillgänglighet i lag eller annan författning. Som en följd av att åtgärderna inte varit tillräckliga för att försätta Josefine Svahn i en jämförbar situation med andra studenter har hon missgynnats. Missgynnandet består i de negativa effekter som hade kunnat undvikas om Lunds universitet vidtagit åtgärder för tillgänglighet som gjort att Josefine Svahn hade kommit i en jämförbar situation med andra studenter. Vidare ifrågasätts det om examinatorn var behörig att fatta beslut om att förlägga ett skrivtillfälle efter kursslutet.

Josefine Svahn kände sig tvingad att skriva tentamen under nio timmar vid ordinarie skrivtillfälle. Det alternativ som Josefine Svahn valde innebar negativa effekter för hennes hälsa. På grund av hennes funktionsnedsättning, som medför att hon har tre till fyra gånger högre energiförbrukning än en person som inte har en sådan funktionsnedsättning, är det orimligt att skriva en tentamen i nio timmar. Josefine Svahns energiförbrukning är jämförbar med hur det skulle vara för andra studenter att skriva tentamen i 27–36 timmar utan paus. Lunds universitet låter inte andra studenter skriva tentamen under sådana förhållanden. Om hon istället hade valt att skriva en del av tentamen vid omtentamenstillfället hade det också inneburit negativa effekter för henne. Hon hade inte kunnat avsluta kursen vid terminens slut. Hon skulle istället tvingats ha tentamen hängande över sig samtidigt som nästa kurs startade. Hon hade riskerat att hamna efter i sina studier och hon gavs inte möjlighet att göra en omtentamen i nära anslutning till kursslutet. Hon hade även riskerat att inte få ut sina studiemedel. Dessa negativa effekter utvecklas nedan. Sammanfattningsvis kan konstateras att oavsett hur Josefine Svahn faktiskt valde att skriva tentamen på den aktuella kursen, hade det uppstått negativa effekter på grund av att Lunds universitet inte vidtog tillräckliga åtgärder för tillgänglighet i samband med examinationstillfället.

Den ångest och stress Josefine Svahn upplevde inför tentamensdagen den 11 januari 2018 var direkt orsakad av att Lunds universitet inte vidtagit tillräckliga åtgärder för tillgänglighet. Det görs dock inte längre gällande att Josefine Svahn efter tentamen den 11 januari 2018 fått bestående skador. Istället består missgynnandet, som nämnts ovan,

i de negativa effekter som hade kunnat undvikas om Lunds universitet vidtagit åtgärder för tillgänglighet som gjort att Josefine Svahn hade kommit i en jämförbar situation med andra studenter. Josefine Svahn har inte kommit i en jämförbar situation med andra studenter och därav missgynnats på grund av följande omständigheter.

4.1.1 Josefine Svahn fick inte avsluta kursen inom kurstiden och vid terminsslutet

Av Lunds universitets eget regelverk följer att alla obligatoriska moment samt alla moment där studenterna vanligtvis förväntas närvara ska förläggas inom terminstiden. Höstterminen 2017 avslutades den 14 januari 2018 och den ordinarie tentamen hölls den 11 januari 2018. Det fanns inget centralt beslut om att det på den aktuella kursen var möjligt att göra undantag och förlägga obligatoriska moment utanför terminstiden.

Av kursplanen, som är en bindande föreskrift, följer också att den kurs som Josefine Svahn läste är en kurs som läses på den tredje terminen på juristprogrammet och att kursen avslutas med den ordinarie salstentamen. En åtgärd där Josefine Svahn skulle behöva vänta fem veckor och slutföra tentamen på den fjärde terminen innebär ett tydligt avsteg från de bestämmelser som andra studenter omfattas av. Det innebär att Josefine Svahn inte getts samma möjlighet till förutsebarhet och planering som andra studenter. Josefine Svahn kan därmed inte anses ha kommit i jämförbar situation med andra studenter genom den åtgärd som Lunds universitet vidtog.

4.1.2 Josefine Svahn hade, till skillnad mot andra studenter som skrev ordinarie tentamen, riskerat att inte få studiemedel

Av Lunds universitets rättighetslista framgår att studenternas provresultat ska rapporteras i Ladok senast 15 dagar efter provtillfället. Syftet är att studenterna ska kunna få ut sitt studiemedel. Centrala studiestödsnämnden (CSN) ställer som krav att föregående kurs ska vara avklarad och resultaten rapporterade inom fyra veckor på den nästföljande kursen. Om det går längre tid kan studenten enbart få studiemedel för perioden som löper efter det datum då resultaten rapporterats in. För det fall Josefine

Svahn hade skrivit vid omtentamenstillfället hade hennes resultat på kursen rapporterats in mellan fem till sju veckor efter att kursen avslutades.

I jämförelse med andra studenter som skrev den ordinarie tentamen kan Josefine Svahn därmed inte sägas ha kommit i en jämförbar situation genom den åtgärd som Lunds universitet vidtog, eftersom hon hade riskerat att inte få studiemedel under de första veckorna av termin fyra. Josefine Svahn hade vid tillfället ansökt om studiemedel för både termin tre och fyra under läsåret 2017/2018.

4.1.3 Josefine Svahn hade fått göra tentamen på tid som inte omfattas av hennes studiemedel

Av 3 kap. 5 § 2 st. studiestödslagen framgår det att CSN endast får lämna studiemedel för sådan del av studietid som omfattas av den kursplan som gäller för utbildningen. Kursplanen för den aktuella kursen omfattar 13 veckor, det vill säga 20 högskolepoäng, och kursen avslutades i och med den ordinarie tentamen.

Josefine Svahn kan därmed inte sägas ha kommit i en jämförbar situation om hon skulle ha skrivit en del av ordinarie tentamen vid omtentamenstillfället fem veckor efter att kursen avslutats. Andra studenter skrev den ordinarie tentamen under den tid de hade möjlighet att få studiemedel.

4.1.4 Josefine Svahn tvingades att läsa dubbelt

En salstentamen innebär att studenterna under avgränsad tid ska prestera inom ett visst område. För att klara det på bästa sätt behöver studenterna skapa sig en översikt och struktur för att snabbt hitta relevanta rättsregler och stringent kunna resonera kring dessa. Att den aktuella tentamen inte krävde någon utantillinläring innebar därmed inte att studenterna inte behövde plugga inför tentamen. Av schemat för den aktuella kursen framgår det även att tid frigjorts för inläsning och förberedelse i direkt anslutning till den ordinarie tentamen.

Omtentamenstillfället den 19 februari 2018 låg dessutom mitt i en seminariereserie på nästföljande kurs. Oavsett om Josefine Svahn hade valt att plugga inför tentamen eller inte så hade själva tentamen inneburit att hon tvingats lägga tid och kraft för att genomföra den samtidigt som hon skulle förbereda och läsa in sig på det område som seminarierna handlade om.

Sammantaget innebär detta att Josefine Svahn inte kan sägas ha kommit i en jämförbar situation med andra studenter då hon, på grund av den tid hon skulle ha behövt lägga på att plugga inför omtentamenstillfället och på grund av hur omtentamenstillfället var schemalagt, hade tvingats att läsa dubbelt.

Härvid ska även tilläggas att Josefine Svahn, som på grund av sin funktionsnedsättning lättare blir utmattad och behöver längre tid för återhämtning, dessutom är sämre rustad för att klara av att läsa dubbelt än vad andra studenter är. Även detta gör att Josefine Svahn inte kan sägas ha kommit i en jämförbar situation med andra studenter.

4.1.5 Josefine Svahn hade inte kunnat ta del av den föreläsning som schemalagts vid samma dag och tid som omtentamenstillfället

Av schemat för termin fyra vårterminen 2018 framgår det att en föreläsning var förlagd samma dag som omtentamenstillfället. Föreläsningen slutade samtidigt som omtentamenstillfället började vilket innebar att Josefine Svahn inte skulle ha kunnat ta del av den om hon skrivit tentamen vid omtentamenstillfället. Även för det fall det tidsmässigt hade varit möjligt för Josefine Svahn att transportera sig från föreläsningen till tentamen så hade Josefine Svahn, på grund av sin funktionsnedsättning, inte orkat med att först sitta på en två timmars föreläsning och därefter sitta och skriva tentamen.

Detta innebär att Josefine Svahn inte kan sägas ha kommit i en jämförbar situation med andra studenter.

4.1.6 Josefine Svahn gavs inte information om och möjlighet att göra en omtentamen

Av Lunds universitets rättighetslista följer att studenterna har rätt att få göra en omtentamen i nära anslutning till det ordinarie tentamenstillfället samt att information om när omtentamen sker ska finnas tillgänglig en månad innan kursstart. Av Universitetskanslersämbetets (UKÄ) rapport framgår att datum för omprov bör meddelas senast vid det ordinarie provtillfället.

Syftet med att informera i god tid om datum för provtillfällena är att studenterna tidigt ska kunna planera sina studier. Det är även viktigt att studenter, för det fall de blir sjuka eller inte klarar en tentamen, ges möjlighet att göra en omtentamen i nära anslutning till kursslutet så att de inte halkar efter mer än nödvändigt i utbildningen eller riskerar att stå utan studiemedel en längre tid.

Josefine Svahn fick inte information om när en eventuell omtentamen för henne skulle ha kunnat ske och även om hon hade fått det så hade det inte funnits möjligheter för Lunds universitet att anordna en omtentamen i nära anslutning till det ordinarie provet den 11 januari 2018. Josefine Svahn har därmed inte fått ta del av samma rättigheter som andra studenter och kan därmed inte sägas ha kommit i en jämförbar situation.

4.1.7 Josefine Svahn har exkluderats

Åtgärden att skriva en del av ordinarie tentamen vid omtentamenstillfället innebar inte att Josefine Svahn skulle ha kommit i en jämförbar situation med andra studenter som skrev ordinarie tentamen. Istället hade hon kommit i en jämförbar situation med de studenter som, på grund av sjukdom eller annat hinder, inte kunde skriva tentamen vid det ordinarie tillfället. Josefine Svahn var varken sjuk eller på något annat sätt förhindrad att avsluta kursen hon läste i samband med att kursen och terminen avslutades. Att ha en funktionsnedsättning är inte detsamma som att vara tillfälligt sjuk eller skadad. Syftet med en anpassningsåtgärd är att den så långt det är möjligt ska motverka de hinder som funktionsnedsättningen innebär för en students deltagande. Att förlägga Josefine Svahns ordinarie tentamen vid omtentamenstillfället, som om hennes funktionsnedsättning

inneburit att hon varit sjuk eller förhindrad, är därmed en åtgärd som inte kan ses som inkluderande.

För det fall Josefine Svahn valt att skriva vid omtentamenstillfället, skulle det även ha inneburit att hon exkluderats från den studiesociala gemenskapen. Hon hade inte kunnat dela sina resultat och tillsammans med sina klasskompisar koppla av och ladda om inför nästa termin på utbildningen. Därmed kan det konstateras att Josefine Svahn inte heller i detta avseende har kommit i en jämförbar situation.

4.2 Närmare om att neka ett generellt beslut om att ha rätt att få längre salstentamina uppdelade på två tillfällen

I det system som Lunds universitet tillämpar har en student möjlighet att få ett generellt beslut om vilka anpassningar studenten ska ha rätt att få i undervisningen och vilka anpassningar som ska göras av universitetets lokaler. Beslut om vilka anpassningar i undervisningen och universitetets lokaler som studenten ska ha rätt att få fattas av universitetets samordnare för pedagogiskt stöd och besluten är inte avgränsade till enstaka kurser. Det görs inte heller någon särskild prövning av anpassningarna av respektive undervisande lärare.

Utifrån en students perspektiv är det lika viktigt att veta att den kan använda universitetets lokaler och ta del av undervisningen som det är att kunna genomföra examinationerna på utbildningen.

Det system som Lunds universitet använder sig av innebär att det sista ledet av anpassningar, vid examinationen, inte är säkrat. Att det är examinatorerna som vid varje examination ska avgöra vilka behov av anpassning en student har och utifrån en egen bedömning besluta om vilka anpassningar en student ska ha rätt till, innebär en uppenbar risk.

Denna risk i sig kan undvikas genom att Lunds universitet gör en organisatorisk förändring av systemet och möjliggör att studenter kan få generella beslut om vilken

anpassning de ska ha rätt att få vid en viss form av examination. Utan en sådan förändring är det studenterna som drabbas av de negativa effekterna som uppstår av att inte veta hur, eller ens om, en anpassning kommer att ske vid examinationen. Det utgör i första hand bristande tillgänglighet och i andra hand indirekt diskriminering.

4.2.1 Bristande tillgänglighet

Josefine Svahn kan inte genomföra en längre salstentamen utan att denna delas upp på två tillfällen. För det fall hon under den resterande delen av utbildningen skulle tvingas göra det, kommer det innebära att hon inte kommer att kunna ta ut sin juristexamen. Lunds universitet har nekat Josefine Svahn ett generellt beslut om att hon under resten av utbildningen ska ha rätt att få längre salstentamina uppdelade vilket innebär att hon försätts i ett sämre läge där hon inte kan planera för sin examen och för sin framtid. För Josefine Svahn har avsaknaden av ett generellt beslut om uppdelad tentamen inneburit att hon inför och under varje kurs där en längre salstentamen ingått har upplevt oro eftersom hon inte har kunnat vara säker på att hon kommer att få den anpassning som hon behöver på grund av sin funktionsnedsättning. Hon har varit rädd för att skada sig fysiskt och för att hon inte ska kunna ta sin juristexamen. Avsaknaden av ett generellt beslut har även inneburit att hon på varje kurs, där en längre salstentamen ingått, har behövt lägga avsevärd tid på att förklara sin funktionsnedsättning och sina behov för varje enskild examinator. Det har även inneburit att hon har behövt lämna ut personliga uppgifter om sin hälsa och sin funktionsnedsättning. Till skillnad mot samordnarna på pedagogiskt stöd har de enskilda examinerarna varken kunskap eller vana av att göra bedömningar av vilka behov en student med funktionsnedsättning har. I praktiken har det inneburit att Josefine Svahn varit utlämnad till varje enskild examinatorns goda vilja, intresse och vilja att förstå just hennes behov vilket i sig har inneburit en utsatthet som i hög grad har förstärkt hennes oro.

Det är att se som ett missgynnande att Josefine Svahn försätts i ett försämrat läge särskilt med beaktande av den ständiga oro och stress som hon upplever kring sin studiesituation. Hon har till skillnad mot andra studenter inte fullt ut kunnat fokusera på sina studier och har inte haft förutsebarhet kring hur hon under utbildningen kommer att examineras.

Hon har också försatts i ett sämre läge i relation till examinatoren som inte enbart har beslutsrätt över hennes betyg utan även över hennes möjlighet att överhuvudtaget genomföra den examination som följer av kursplanen.

Lunds universitet har en generell skyldighet att se till att verksamheten bedrivs under sådana former att ingen student, oavsett om studenten har en funktionsnedsättning eller ej, riskerar att skadas fysiskt eller psykiskt. Studenter med funktionsnedsättning ska vara säkra på att bli examinerade under sådana former som de har fysiska förutsättningar att klara av. Lunds universitet har underlåtit att vidta åtgärder som gjort att Josefine Svahn kommit i en jämförbar situation med andra studenter och har därmed utsatt Josefine Svahn för diskriminering genom bristande tillgänglighet.

4.2.2 Indirekt diskriminering

Det förfarandet som Lunds universitet tillämpar, där det är examinatoren som vid varje examinationstillfälle beslutar hur en viss form av examination ska genomföras, är ett förfaringssätt som framstår som neutralt men som kan komma att särskilt missgynna personer med en viss funktionsnedsättning. Förfarandet utgör därför indirekt diskriminering. Det vitsordas att Lunds universitet är förhindrat att fatta generella beslut om anpassningar som gör avsteg från kursplan eller kursmål. Det är alltså enbart förfaringssättet att examinatoren fattar beslut om anpassningar för en viss examinationsform som är föremål för prövning.

För studenter, som likt Josefine Svahn har en funktionsnedsättning som gör att de under hela studietiden är i behov av anpassning vid en viss form av examination, innebär detta förfarande att de inte kan vara säkra på att de kommer att examineras under sådana former som de har förutsättningar att klara av. Denna grupp studenter, i jämförelse med andra studenter som inte har ett sådant permanent behov av anpassning, ges därmed inte möjlighet till den förutsebarhet och planering som Lunds universitet enligt högskoleförordningen är skyldigt att tillförsäkra studenterna. Det innebär även att dessa studenter inte ges det förebyggande skydd mot diskriminering som Lunds universitet enligt diskrimineringslagens 3 kap. är skyldigt att tillförsäkra alla studenter.

4.3 Allmänt om skäligen åtgärder för tillgänglighet

De krav på tillgänglighet som följer av lagstiftning och annan författning vad gäller skälighetsbedömningen av om bristande tillgänglighet skett görs gällande såväl i samband med tentamen den 11 januari 2018 som det nekade generella beslutet.

En skälighetsbedömning ska göras enligt 1 kap. 4 § 3 p. diskrimineringslagen och den ska ske utifrån krav på tillgänglighet i lag och annan författning. Det följer av förordningen (2001:562) om de statliga myndigheternas ansvar för genomförande av funktionshinderpolitiken, att FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) ska vara vägledande för myndigheternas arbete. Den åtgärd som Lunds universitet erbjöd för tillgänglighet för Josefine Svahn var att få förlängd skrivtid. Detta är en åtgärd som generellt erbjuds till studenter med någon form av funktionsnedsättning och uppfyller inte kravet på att vidta skäligen anpassningar som följer av art. 24 p. 5 CRPD. Utöver CRPD åberopas även de krav på tillgänglighet som följer av diskrimineringslagen, arbetsmiljölagstiftningen och Europakonventionen.

Vad gäller det ordinarie examinationstillfället den 11 januari 2018 beaktade inte examinatorn, i sin skälighetsbedömning, Josefine Svahns behov i tillräcklig utsträckning. Att Josefine Svahn skulle skriva en del av ordinarie tentamen vid omtentamenstillfället kan inte ses som en skäligen åtgärd.

Vad gäller ansökan om ett generellt beslut om att ha rätt att få längre salstentamina uppdelade på två tillfällen föreligger inga rättsliga hinder för Lunds universitet att vidta den åtgärd för tillgänglighet som Josefine Svahn hade behövt för att komma i en jämförbar situation med andra studenter. Att en enskild examinator ska ha beslutanderätt om vilka behov av anpassningar en student har är dessutom direkt olämpligt. Examinatorerna har till skillnad mot samordnarna på pedagogiskt stöd inte den kunskap som krävs för att fatta ett sådant beslut, de har inte heller vanan att ta ställning till vad som är lämpligen anpassningsåtgärder och har till skillnad mot samordnarna inte möjlighet att följa en student under hela programtiden. Utifrån kraven att skäligen

anpassningar ska ske med beaktande av individens individuella förutsättningar, omfatta studentens psykosociala studiesituation och så långt möjligt leda till inkludering för studenten är det uppenbart att detta endast hade kunnat uppfyllas genom att Josefine Svahn gavs ett generellt beslut om rätt att få längre salstentamina uppdelade. Den åtgärd för tillgänglighet som Josefine Svahn ansökt om ska därmed konstateras vara skälig.

5. SVARANDENS UTVECKLING AV TALAN

5.1 Närmare om bristande tillgänglighet vid det skriftliga tentamenstillfället den 11 januari 2018

Inför kursen Civilrättens sociala dimension framställde Josefine Svahn önskemål om att få sin tentamen uppdelad på två dagar. Den aktuella examinatorn, Jenny Julén Votinius, var ansvarig för att fatta beslut om en anpassningsåtgärd och prövade därför förutsättningarna för att tillgodose Josefine Svahns önskemål. Vid denna tidpunkt hade enheten för pedagogiskt stöd lämnat tre rekommendationer rörande anpassning av examination för Josefine Svahn och det fanns vid det aktuella tillfället ingen rekommendation om uppdelad tentamen eller noterat önskemål därom. Rekommendationerna är inte bindande för examinatorn och det beslut som examinatorn fattade tog hänsyn till diskrimineringslagens bestämmelser om skäliga anpassningsåtgärder. Inför beslutet prövade examinatorn Jenny Julén Votinius frågan om anpassning i form av uppdelad tentamen i två steg, där den första frågan handlade om huruvida en uppdelning av tentamen skulle beviljas, och den andra frågan handlade om hur en sådan uppdelning i sådana fall skulle göras.

För att Josefine Svahns önskemål om uppdelad tentamen skulle beviljas hade examinatorn att bedöma om det var en skälig åtgärd för tillgänglighet, vilket tar sikte på att studerande med funktionsnedsättning kan genomföra studierna på ett sätt som är jämförbart med vad som är fallet för studerande utan en sådan funktionsnedsättning. En förutsättning för att åtgärden skulle bedömas som skälig var att det fanns praktiska möjligheter att genomföra den, antingen rent faktiskt eller för att det inte fanns några rättsliga hinder för den verksamhetsansvarige att vidta åtgärden. Eftersom examination

är en form av myndighetsutövning var examinatorn tvungen att ta hänsyn till kravet på likställighet mellan studenter i sin prövning av anpassningsåtgärd. Med beaktande av Josefine Svahns funktionsnedsättning gjorde Jenny Julén Votinius den samlade bedömningen att en uppdelning av tentamen inte skulle åsidosätta principen om likställighet mellan studenter.

Jenny Julén Votinius tog därefter ställning till Josefine Svahns önskemål om att få dela upp tentamen mellan ordinarie tentamenstillfälle och ett annat skrivtillfälle med någon eller några dagars mellanrum. En sådan lösning skulle innebära att tentamen skulle behöva specialskrivas för Josefine Svahn. Önskemålet aktualiserade därför andra aspekter, exempelvis som att anonymiteten vid rättningen skulle gå förlorad. Av rekommendationer från UKÄ framgår det att lärosäten vid skriftlig examination bör eftersträva att anordna anonyma prov. Dessutom skulle en specialskriven tentamen aktualisera frågan om det är förenligt med kravet på likställighet mellan studenter. Efter en samlad avvägning bedömde examinatorn att den lösning som Josefine Svahn föreslagit inte på ett tillfredsställande sätt svarade mot högskolerättens krav på rättssäkerhet och likställighet mellan studenter. Bedömningen blev således att lösningen inte utgjorde en skälig anpassningsåtgärd för examinationen i denna kurs. Denna bedömning föranledde examinatorn att söka en alternativ lösning och kom fram till att tentamen kunde delas upp så att Josefine Svahn fick skriva två frågor vid det ordinarie tentamenstillfället och att hon fick spara den tredje frågan till omtentamenstillfället. Vid bedömningen om denna lösning kunde utgöra en skälig anpassningsåtgärd fästes särskild vikt vid hur tentamen på den aktuella kursen var utformad.

MmD har ifrågasatt huruvida en examinator vid Lunds universitet har befogenhet att förlägga ett skrivtillfälle av ordinarie tentamen utanför terminstid. Det finns inget hinder i gällande regelverk mot att, på sätt som skett, erbjuda Josefine Svahn möjligheten att skriva en eller flera tentamensfrågor vid omtentamenstillfället, även om detta tillfälle ligger utanför tidsgränsen för höstterminen. Att omtentamenstillfället förläggs efter terminstid är vanligt förekommande. Det finns såvitt Lunds universitet kunnat utreda inga regler som förbjuder att delar av en tentamen förläggs efter terminstid, med

undantag för att Lunds universitet förbundit sig att inte anordna prov senare än en vecka efter vårterminens slut eller tidigare än två veckor före höstterminens start. Ordinarie tentamenstillfälle låg inom terminsgränsen och Josefine Svahn valde att skriva färdigt hela tentamen denna dag, varför frågan som här berörs är hypotetisk i sammanhanget. Fram till och med ordinarie tentamenstillfälle den 11 januari 2018 kvarstod Josefine Svahns möjlighet att dela upp tentamen mellan ordinarie skrivtillfälle och omtentamenstillfället den 19 februari 2018. Hon hade även möjlighet att när som helst under det ordinarie tentamenstillfället avbryta och spara en fråga till omtentamenstillfället. Josefine Svahn hade, till skillnad för övriga studenter utan anpassningsåtgärder, möjlighet att bestämma vilka frågor hon ville göra vid vilket tentamenstillfälle.

Lunds universitet ifrågasätter inte att Josefine Svahn upplevde stress, precis som övriga studenter, vid det aktuella tentamenstillfället men det kan inte vitsordas att Josefine Svahn haft negativa reaktioner i sådan omfattning som MmD påstår. Josefine Svahn har besvarat samtliga tentamensfrågor på ett samlat och adekvat sätt och hennes resultat står sig också väl i jämförelse med resultatet för de andra studenter som skrev vid samma tentamen utan tillgänglighetsanpassning, i och med att hon erhöll sitt dittills högsta betyg på juristprogrammet. Sammantaget visar omständigheterna vid tentamenstillfället att de vidtagna anpassningsåtgärderna har medfört att Josefine Svahn haft en tentamenssituation som var jämförbar med tentamenssituationen för andra studenter. För det fall Josefine Svahns stresskänslighet har uppkommit i tidsmässigt samband med examinationen, menar Lunds universitet att detta kan bero på andra orsaker.

5.1.1 Josefine Svahn fick inte avsluta kursen inom kurstiden och vid terminsslutet

Det är inte ovanligt att ordinarie examinationsmoment förläggs utanför kurstiden. Vad som är avgörande är att obligatoriska undervisningsmoment förläggs under terminstid. Med terminstid avses såväl höst- som vårtermin. Obligatoriska moment kan således inte förläggas under sommaren, då det varken är höst- eller vårtermin, om inte student och examinator kommer överens om det. Med den uppdelning som erbjöds Josefine Svahn

skulle hon ha skrivit den första delen av ordinarie tentamen under höstterminen och den andra under början av vårterminen. Det viktiga är att båda delar av tentamen var förlagda till terminstid. Kärandens resonemang verkar bygga på ett missförstånd av regelverket och en sammanblandning av begreppen terminstid och kurstid.

5.1.2 Josefine Svahn hade, till skillnad mot andra studenter som skrev ordinarie tentamen, riskerat att inte få studiemedel

Det bestrids att Josefine Svahn hade riskerat att inte få studiemedel. Den vanliga ordningen är att studenter på juristprogrammet söker studielån per läsår, vilket även är den rekommendation som studievägledningen ger till alla nya studenter. CSN kontrollerar resultatet från studenter som har sökt studiemedel för ett helt läsår en gång per år via det så kallade Ladok-systemet. Det innebär att en student som sökte studiemedel för läsåret 2017/2018 kontrolleras av CSN en tid innan nästkommande läsår, 2018/2019, börjar. Om Josefine Svahn ansökt om studiemedel för ett helt läsår har senareläggningen av del av tentamen inte påverkat hennes möjlighet att få studiemedel nästkommande termin. Kärandens argumentation avseende studiemedel bygger antingen på felaktiga förutsättningar eller utgör ett konstruerat och rent hypotetiskt resonemang.

5.1.3 Josefine Svahn hade fått göra tentamen på tid som inte omfattas av hennes studiemedel

Josefine Svahn fortsatte sina studier på juristprogrammet under vårterminen 2018 och har således haft möjlighet att uppbära studiemedel även vid tillfället då hon erbjöds att skriva den andra delen av tentamen. Det ska dessutom noteras att hon inte utnyttjade denna möjlighet utan genomförde hela tentamen vid ordinarie tillfälle.

5.1.4 Josefine Svahn tvingades att läsa dubbelt

Till den aktuella tentamen får studenterna ta med sig all kurslitteratur och övrigt kursmaterial, all rättspraxis och alla egna anteckningar utan begränsningar. Tanken med examinationen är att studenterna, utifrån det omfattande juridiska materialet, ska

resonera kring omständigheterna i det fall som tentamensfrågan behandlar med hänvisning till relevanta rättsregler. Förberedelserna innefattar ingen utantillinläring och examinatorn bedömde mot denna bakgrund att Josefine Svahn skulle försättas i en jämförbar situation med de andra studenterna om hon gavs möjlighet att göra den tredje tentamensfrågan vid omtentamenstillfället en tid senare.

5.1.5 Josefine Svahn hade inte kunnat ta del av den föreläsning som schemalagts vid samma dag och tid som omtentamenstillfället

Det stämmer visserligen att det hölls en föreläsning samma dag som omtentamenstillfället men föreläsningen ifråga var inte obligatorisk. Om Josefine valt att gå på föreläsningen samt genomföra tentamen samma dag hade logistiken kring detta kunnat lösas. Under alla förhållanden saknar detta förhållande relevans för prövningen i detta mål.

5.1.6 Josefine Svahn gavs inte information om och möjlighet att göra en omtentamen

Det hade varit möjligt att anordna omtentamen för Josefine Svahn för det fall behovet uppkommit. Detta blev dock aldrig aktuellt eftersom Josefine Svahn valde att skriva hela tentamen vid det ordinarie tentamenstillfället. Josefine Svahn har således, precis som alla andra studenter, haft möjlighet att göra omtentamen vid det schemalagda omtentamenstillfället. Kärandens påstående om att det inte funnits möjlighet för Lunds universitet att anordna en omtentamen är därmed felaktigt.

5.1.7 Josefine Svahn har exkluderats

Att Josefine Svahn, av Lunds universitet, har behandlats som om hon varit drabbad av tillfällig sjukdom tillbakavisas med bestämdhet. Många studenter på juristprogrammet väljer av olika anledningar, inte endast på grund av sjukdom eller annat förhinder, att skriva tentamen vid omtentamenstillfället. Det bestrids mot denna bakgrund att Josefine Svahn skulle ha exkluderats ifrån den studiesociala gemenskapen på något otillbörligt sätt för det fall hon valt att skriva del av tentamen vid omtentamenstillfället.

5.2 Närmare om att neka ett generellt beslut om att ha rätt att få längre salstentamina uppdelade på två tillfällen

5.2.1 Bristande tillgänglighet

Lunds universitet följer den lokala ordningen för examina och utbildningar samt universitets övergripande riktlinjer för samordning av pedagogiskt stöd till studenter med funktionsnedsättning. Av ordningen och riktlinjerna följer att det är examinatorn som beslutar om examinationsalternativ och att det sker i samråd med universitets avdelning för pedagogiskt stöd. Universitets Övergripande riktlinjer för samordning av pedagogiskt stöd grundar sig på FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Lunds universitets regler och praxis som tillämpas på området överensstämmer med vad UKÄ rekommenderar i sin vägledande rapport, Rättssäker examination. Lunds universitet delar UKÄ:s uppfattning om att det är ytterst examinatorn som har att fatta sådant beslut. Generella beslut i komplicerade individärenden som berör ett framtida och ännu kanske okänt kursutbuds examinationssätt vore i strid med gällande regelverk. Det skulle också riskera att hindra nödvändiga hänsynstaganden till den enskilde studentens kommande situation och möjligheter till utveckling. Det är endast examinatorns prövning utifrån kursmål och examinationsform som kan säkerställa att en enskild student med funktionsnedsättning vid varje tillfälle kommer i en jämförbar situation med andra studenter vid Lunds universitet. Ett generellt beslut skulle därför inte utgöra en skälig anpassningsåtgärd i diskrimineringslagens mening, och Josefine Svahn har sålunda inte missgynnats när hon nekades ett generellt beslut av Lunds universitet. Lunds universitet har därför inte brutit mot diskrimineringslagen på så sätt som MmD gör gällande. Det bestrids att det skulle utgöra en risk att varje enskild examinator fattar beslut om anpassning av tentamen eller att Josefine Svahn skulle ha varit ”utlämnad till varje examinatorns goda vilja”. Varje examinator har att följa lag och andra författningar när frågan om anpassning av tentamen ska prövas. Att det är samma examinator som

beslutar om hur tentamen ska se ut, och eventuella anpassningar av denna, som sedan sätter betyg gäller för samtliga studenter.

5.2.2 Indirekt diskriminering

Lunds universitet har följt regelverket på området och den tolkningsdata som UKÄ genom sin tillsynsverksamhet bidragit med. Det har därvid saknats utrymme för ett generellt beslut om rätt till uppdelad tentamen. Lunds universitet anser inte att det kan vara fråga om indirekt diskriminering eftersom det förfaringssätt som universitetet använt är lämpligt och nödvändigt för att Lunds universitet ska uppfylla de krav som regelverket ställer upp. Vidare kan inte Josefine Svahn anses tillhöra den grupp av studenter som MmD anser ha drabbats av indirekt diskriminering genom att ha nekats ett generellt beslut om anpassning, eftersom hon vid flera tillfällen ostridigt har genomfört längre salstentamina. Senast vid det i målet aktuella tillfället i januari 2018.

UTREDNINGEN

På begäran av MmD har förhör ägt rum med Josefine Svahn, läkaren Gunnar Braathen, juris studeranden Thaer Tomma samt Josefine Svahns föräldrar Åsa Svahn och Jens Svahn. På begäran av Lunds universitet har förhör ägt rum med Jenny Julén Votinius som fattade beslutet om examinationen den 11 januari 2018, f.d. prefekten Per Nilsén, Kristian Frennessen från enheten för pedagogiskt stöd samt Sandra Ahrén och Eivor Acosta som träffade Josefine Svahn vid tentamenstillfället den 11 januari 2018.

Parterna har åberopat skriftlig bevisning.

TINGSRÄTTENS BEDÖMNING

Bristande tillgänglighet vid tentamenstillfället den 11 januari 2018

Parterna är ense om att Josefine Svahn har en funktionsnedsättning som innebär att Lunds universitet haft att vidta åtgärder för tillgänglighet för att hon vid tentamen den 11 januari 2018 skulle komma i en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning. Den första fråga tingsrätten har att pröva är om de åtgärder som

Lunds universitet vidtog genom att erbjuda henne längre skrivtid och även möjlighet att dela upp tentamen har inneburit att Josefine Svahn kommit i en jämförbar situation.

Av ingivna läkarintyg och förhöret med Gunnar Braathen framgår att Josefine Svahn förbrukar mer energi till att kontrollera sin motorik än personer utan hennes funktionsnedsättning. Hur mycket mer energi som förbrukas i en tentamenssituation är så klart svårt att ange och framgår inte heller närmare av intygen.

Gunnar Braathen har i ett intyg angett att Josefine Svahn är i behov av kortare pass i samband med tentamina och att hon även har behov av pauser för återhämtning. Han har vid förhandlingen sagt att han tror – men inte vet – att Josefine Svahn blir trött och tappar sin koncentration om hon sitter stilla länge.

Läkaren Irina Dragancea, som träffade Josefine Svahn den 24 januari 2018, har i ett intyg angett att Josefine Svahn behöver hjälp med uppdelning av tentan vid olika tillfällen för att klara av denna. Vidare anges i intyget att Josefine Svahn snabbt blir uttröttbar och får ont i kroppen av att sitta still i flera timmar, varför en förlängd provtid inte anses vara en rimlig lösning.

Läkarnas bedömningar bygger inte på egna iakttagelser av hur Josefine Svahn fungerar i en tentamenssituation eller något annat underlag som hänför sig just till tentamen. Det går därför inte att dra några entydiga slutsatser enbart med stöd av deras bedömningar om vilka åtgärder för tillgänglighet som Lunds universitet haft att vidta för att Josefine Svahn skulle försättas i en jämförbar situation med personer utan hennes funktionsnedsättning.

Vid tentamen den 11 januari 2018 fick Josefine Svahn förlängd skrivtid, nämligen nio timmar i stället för ordinarie sex timmar. Den förlängda tiden gav Josefine Svahn större möjlighet till pauser och återhämtning än andra studenter. Hon genomförde ostridigt tentamen och fick sitt dittills högsta betyg på juristutbildningen. De utomstående personer som träffade Josefine Svahn under tentamen – Sandra Ahrén och

Eivor Acosta – har omvitnat att de inte sett några särskilda tecken på att Josefine Svahn var uttröttad eller annars mådde dåligt. Dessa omständigheter talar med styrka för att Josefine Svahn redan genom den utökade skrivtiden försatts i en jämförbar situation med personer utan hennes funktionsnedsättning.

Att Josefine Svahn och hennes föräldrar berättat att Josefine Svahn var väldigt trött efter tentamen förändrar inte denna bedömning. För de allra flesta juris studerande är det mycket ansträngande att genomföra en tentamen. Det är inte alla som klarar av att göra det, särskilt inte vid första tentamenstillfället, som Josefine Svahn gjorde.

Tingsrätten har förståelse för att Josefine Svahn själv haft önskemål om att få sin tentamen uppdelad på ett annat sätt. En uppdelning på två tillfällen med någon eller några dagar emellan skulle givetvis ha inneburit en större lättnad eller fördel för henne gentemot övriga studenter. Hon har dock inte blivit utsatt för någon diskriminering om hon genom Lunds universitets åtgärd med en längre skrivtid blivit försatt i en jämförbar situation med övriga studenter utan funktionsnedsättning. Detta gäller även om Josefine Svahn velat bli försatt i en jämförbar situation på något annat sätt än det som erbjudits av Lunds universitet.

Tingsrätten anser att Josefine Svahn redan genom den förlängda skrivtiden vid tentamenstillfället den 11 januari 2018 försatts i en jämförbar situation med övriga studenter utan hennes funktionsnedsättning. Till detta kommer att hon – till skillnad från övriga studenter – hade en möjlighet att skjuta upp en tentamensfråga till ett senare tillfälle. Josefine Svahn har alltså inte missgynnats.

MmD:s talan om diskrimineringsersättning avseende tentamenstillfället den 11 januari 2018 ska följaktligen avslås.

Josefine Svahn har nekats ett generellt beslut

MmD:s talan i denna del bygger på premissen att Josefine Svahn hade rätt att få ett positivt beslut om uppdelad tentamen vid längre salstentamina. Tingsrätten har

emellertid gjort bedömningen att det vid tentamen den 11 januari 2018 inte förekom någon diskriminering av Josefine Svahn; hon hade försatts i en jämförbar situation med övriga studerande utan funktionsnedsättning redan genom den förlängda skrivtiden.

Av ställningstagandet följer att Josefine Svahn inte haft rätt att få ett generellt beslut om uppdelad tentamen för att försättas i en jämförbar situation med studerande utan hennes funktionsnedsättning. Redan därför kan Lunds universitets ställningstagande att neka henne ett generellt beslut om rätt till uppdelning av längre salstentamina inte utgöra diskriminering i form av bristande tillgänglighet, på det sätt som MmD gjort gällande. Av samma skäl kan ställningstagandet inte heller anses utgöra indirekt diskriminering. Tingsrätten har därmed inte skäl att pröva övriga påståenden och invändningar.

MmD:s talan om diskrimineringsersättning ska följaktligen avslås också i denna del.

Rättegångskostnader

MmD har förlorat målet och ska enligt huvudregeln i 18 kap. 1 § rättegångsbalken åläggas att ersätta motparten för rättegångskostnader. MmD har emellertid gjort gällande att tingsrätten med stöd av 6 kap. 7 § diskrimineringslagen ska förordna att vardera parten ska bära sin rättegångskostnad.

En sådan fördelning kan enligt nämnda bestämmelse göras om den part som har förlorat målet hade skälig anledning att få tvisten prövad. Det skulle kunna hävdas att frågan om Josefine Svahn försatts i en jämförbar situation vid tentamenstillfället den 11 januari 2018 inte alls är svårbedömd; hon genomförde ju tentamen med ett utmärkt resultat. Lunds universitets – eller rättare sagt andra examinatorers – efterföljande beslut att vid tentamen medge en uppdelning av det snitt som Josefine Svahn önskade väcker emellertid befogade frågor om huruvida det var rätt att inte göra det vid tentamen den 11 januari 2018. Vidare saknas helt rättspraxis på området. Tingsrätten anser därför att MmD hade skälig anledning att få nämnda tvistefråga prövad. Frågan

om ett generellt beslut har inte varit av sådan karaktär, men har knappast dragit några särskilt stora kostnader.

I rättspraxis har Arbetsdomstolen i något fall ansett att bestämmelsen om att vardera parten ska bära sin rättegångskostnad inte skulle tillämpas när en ideell förening förde talan i stället för den enskilde själv (se rättsfallet AD 2017 nr 61). Det målet handlade dock om ett s.k. förenklat tvistemål med låga rättegångskostnader, vilket domstolen också påpekade. Här handlar det om ett ordinärt tvistemål med betydande rättegångskostnader. Tingsrätten anser därför att övervägande skäl talar för att i detta mål förordna att vardera parten ska bära sin rättegångskostnad även om talan förs av en ideell förening.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1 (TR 02)

Sista dagen för överklagande är den 9 juni 2021. Överklagandet ges in till tingsrätten men prövas av Hovrätten över Skåne och Blekinge.

Bengt Olsson

Erik Noltorp

Patrik Alfredsson

Domarna är eniga.

Hur man överklagar

Dom i tvistemål, tingsrätt

TR-02

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandet har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv tingsrättens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att hovrätten ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.

Det är inte säkert att du kan lägga fram nya bevis. Vill du göra det ska du förklara varför du inte lagt fram bevisen tidigare.

Vill du ha nya förhör med någon som redan förhörts eller en ny syn (till exempel besök på en plats), ska du berätta det och förklara varför.

Tala också om ifall du vill att motparten ska komma personligen vid en huvudförhandling.

4. Lämna namn och personnummer eller organisationsnummer.
Lämna aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till tingsrätten. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Tingsrätten kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar tingsrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till hovrätten.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även hovrätten skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i hovrätten

När överklagandet kommer in till hovrätten tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Hovrätten ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att tingsrätten dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om tingsrätten har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med tingsrätten om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.

Hur man överklagar hovrättens avgörande

Den som vill överklaga hovrättens avgörande ska göra det genom att skriva till Högsta domstolen. Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till hovrätten.

Senaste tid för att överklaga

Överklagandet ska ha kommit in till hovrätten senast den dag som anges i slutet av hovrättens avgörande.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Om överklagandet har kommit in i rätt tid, skickar hovrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Högsta domstolen.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen eller om
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, så som att det finns grund för resning, att domvilla förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandets innehåll

Överklagandet ska innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (hovrättens namn och avdelning samt dag för avgörandet och målnummer),
3. den ändring i avgörandet som klaganden begär,
4. de skäl som klaganden vill ange för att avgörandet ska ändras,
5. de skäl som klaganden vill ange för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som klaganden åberopar och vad som ska bevisas med varje bevis.

Förenklad delgivning

Om målet överklagas kan Högsta domstolen använda förenklad delgivning vid utskick av handlingar i målet, under förutsättning att mottagaren där eller i någon tidigare instans har fått information om sådan delgivning.

Mer information

För information om rättegången i Högsta domstolen, se www.hogstodomstolen.se